

درس اول

منطق، ترازوی اندیشه

مباحث درس: در این درس با علم منطق و کاربردهای آن در زندگی، تصور و تصدیق و تفاوت آن دو و نیز با دو بخش اصلی منطق یعنی تعریف و استدلال آشنا می‌شویم.

منطق ترازوی اندیشه

علمی که در پی جلوگیری از خطای اندیشه است، منطق نام دارد.

عملکرد منطق دانان — نشان دادن راه‌های جلوگیری از خطای اندیشه — بررسی انواع خطاهای ذهن دسته بندی انواع خطاهای ذهن مشخص کردن قواعدی که باید رعایت کنیم.

مغالطه — هرگونه خطای اندیشه است که ممکن است عمدی یا غیرعمدی باشد.

کارکرد علم منطق — بیان قوانین حاکم بر ذهن بیان روش‌های جلوگیری از مغالطات تأکید بر آموزش شیوه درست اندیشیدن — تشخیص خطاهای ذهن

ذهن — همواره در معرض لغزش و خطا قرار دارد. معمولاً در استدلال‌های پیچیده با تعریف دقیق اصطلاحات خاص، دچار اشتباه می‌شود.

منطق — علمی کاربردی است که تبحر در آن به تمرین و ممارست نیاز دارد.

دانش منطق، ابزاری در خدمت سایر علوم و دانش‌هاست — مانند سیستم‌های کنترلی یک خودرو و شاقول بنایی است.

حیطه کاربرد منطق — برای ارزیابی اندیشه‌های فلسفی دارای اهمیت ویژه است. سراسر زندگی — استدلال کردن و تعریف کردن صحیح بخشی از سخنان روزمره انسان را تشکیل می‌دهد.

حیطه علم — درک و فهم ما از سیمرغ، درخت و مانند آن — به واقعیت داشتن یا نداشتن یا ارتباط آن با سایر امور کاری نداریم. تصدیق — همان قضایای منطقی که مشتمل بر موضوع و محمول و رابطه است. — در تصدیقات حکم و قضاوت وجود دارد.

حیطه علم منطق — تعریف — معلوم ساختن تصور مجهول به کمک تصورات معلوم — استدلال — معلوم ساختن تصدیق مجهول به کمک تصدیقات معلوم

تعریف علم منطق: علمی است که وظیفه آن جلوگیری از خطای اندیشه است.

تلاش دانش منطق: منطق بهترین، سریع‌ترین و درست‌ترین مسیر تفکر را به ما نشان می‌دهد تا دچار اشتباه نشویم. می‌توان گفت علم منطق برای جلوگیری از خطای ذهن پدید آمده است.

دیدگاه ابن سینا در کتاب دانشنامه عالی درباره منطق: علم منطق علم ترازوست و علم‌های دیگر، علم سود و زیان، و هر دانشی که به ترازو سنجیده نشود، یقین‌آور نباشد؛ پس چاره نیست از آموختن علم منطق. از نظر ابن سینا آن چه که در یک علم ارائه می‌شود اگر منطقی باشد پس آن علم یقینی است. یعنی علوم مختلف محتوای دانش انسان را فراهم می‌کنند و سود مادی یا معنوی دارند ولی منطق ابزاری است که ادعای دانش‌های مختلف را بررسی می‌کند که کدام درست و کدام یک نادرست است.

هدف منطق جلوگیری از خطای ذهن است (سنجش‌گری اندیشه است).

مغالطه (سفسطه) هرگونه خطای اندیشه (هر اشتباهی) چه عمدی و چه غیرعمدی، در منطق نوعی مغالطه است. خطای ذهن به معنای عام آن، مغالطه است.

علم منطق چگونه مانع خطای ذهن می‌شود؟

- ۱ منطق نحوه کار کردن ذهن را توضیح می‌دهد، یعنی به ما می‌گوید که ذهن چگونه فکر می‌کند و چگونه به نتیجه می‌رسد.
- ۲ علم منطق انواع خطاهای ذهن (مغالطات) را بررسی و دسته‌بندی نموده و ما را با آن‌ها آشنا می‌کند تا دچار مغالطه نشویم.
- ۳ علم منطق با کشف، دسته‌بندی و بیان قواعد حاکم بر ذهن (منطق) روش‌ها و راه‌های جلوگیری از مغالطه را آموزش می‌دهد.
- ۴ به علت کثرت مغالطه‌ها، منطق بر آموزش شیوه درست اندیشیدن (درست تعریف کردن و درست استدلال کردن) تأکید می‌کند. یعنی منطق قبل از نام بردن و توضیح انواع مغالطات مختلف، ابتدا شیوه درست اندیشیدن را به ما یاد می‌دهد تا دچار مغالطه نشویم.

ویژگی‌های مغالطات

- ۱ مغالطات مانند بیماری‌هایی هستند که باید از دچار شدن به آن‌ها برحذر بود.
- ۲ مغالطات همان بیماری‌های تفکر هستند که برای پیشگیری و درمان آن‌ها نیازمند شناخت آن‌ها هستیم.
- ۳ تعداد مغالطه‌ها زیاد است و نمی‌شود تعداد آن‌ها را مشخص کرد.
- ۴ مغالطه ممکن است عمدی و یا غیرعمدی باشد.
- ۵ نام دیگر مغالطه سفسطه است.

شباهت علم پزشکی با علم منطق

در علم پزشکی به شناخت بیماری‌ها می‌پردازند تا هم راه پیشگیری و هم راه درمان آن‌ها را بیان کنند. علم منطق نیز همین‌گونه است. یعنی به شناخت مغالطات می‌پردازد، تا هم راه پیشگیری (جلوگیری) از مغالطات و هم راه درمان آن‌ها را بیان کند؛ پیشگیری و درمان مغالطات از طریق بیان قوانین حاکم بر ذهن (علم منطق) صورت می‌گیرد.

علم منطق و منطق

- ۱ علم منطق قوانین حاکم بر ذهن ما را بیان می‌کند و این قوانین علم منطق، کشف قواعد ذهن ما هستند نه اختراعی جدید.
- ۲ علم منطق به همراه بیان قواعد حاکم بر ذهن (منطق)، روش‌های جلوگیری از مغالطات را نیز بیان می‌کند. البته منطق بر آموزش شیوه درست اندیشیدن تأکید دارد تا ← قادر به تشخیص خطاهای بی‌شمار ذهن باشیم.
- ۳ ذهن به صورت طبیعی (غیر ارادی) در هنگام تفکر (استدلال و تعریف) که مهم‌ترین فعالیت آن است منطقی رفتار می‌کند و قواعدی را به کار می‌برد که حتی نام این قواعد را هم نمی‌داند. این قواعد حاکم بر ذهن، منطق نام دارد که کشف کردنی است نه اختراع، ابداع و طرح جدید. منطق دانان، فقط قواعد خدادادی ذهن را کشف نموده‌اند و اسم آن را علم منطق گذاشته‌اند.
- ۴ لازم است بدانیم اگرچه فکر کردن ذاتی انسان است و امری غیرارادی است اما انتخاب موضوع برای فکر کردن غیرارادی نیست بلکه ارادی است. چون خودمان موضوعات فکر کردنمان را انتخاب می‌کنیم.

| منطق دهم |

- ۵ دانستن علم منطق کمک می‌کند تا ذهن انسان در روندی که به‌طور طبیعی طی می‌کند دچار اشتباه نشود. یعنی درست است که ذهن ما طبق قواعدی فعالیت می‌کند، اما یادگیری علم منطق موجب می‌شود که حواسمان را بیشتر جمع کنیم تا دچار خطا نشویم.
- ۶ علم منطق، علمی کاربردی که نیازمند کسب مهارت است و برای مهارت در منطق، دستورالعمل‌های نظری کفایت نمی‌کند بلکه باید آن را به کار برد و تمرین عملی کرد. استفاده از منطق و تبحر و مهارت در آن نیازمند تمرین و ممارست است؛ مانند رانندگی.
- ۷ علم منطق چون در علوم و دانش‌های مختلف استفاده می‌شود به همین خاطر است که آن را ابزاری در خدمت سایر علوم می‌دانند، مانند شاقول بنایی است که به‌کارگیری آن موجب پدید آمدن بنای فکری مستحکمی می‌شود اما آجرها و مواد لازم برای ساختن این بنا را باید از علوم دیگر تهیه کرد. به عبارت دیگر به‌کارگیری منطق موجب پدید آمدن بنای فکری مستحکمی می‌شود اما محتوای بنای فکری را در اختیار ما نمی‌گذارد. مثلاً مواد و محتوای علم شیمی توسط خود این علم به دست می‌آید اما شیمی دانان با استفاده از علم منطق و قواعد آن هم تعاریف دقیقی از اصطلاحات علم شیمی ارائه می‌دهند و هم در استدلال‌هایی که به کار می‌برند از منطق کمک می‌گیرند تا استدلال‌هایشان درست باشد و نتیجه درستی بدهند.
- ۸ ما نیازمند علم منطق هستیم، چون ذهن همواره در معرض لغزش است و معمولاً در استدلال‌های پیچیده یا در تعریف دقیق اصطلاحات خاصی تخصصی دچار اشتباه می‌شود.
- ۹ با به‌کارگیری علم منطق که به شرح قواعد ذهن و دسته‌بندی آن قواعد می‌پردازد، سریع‌تر و دقیق‌تر می‌توان عوامل (علل) لغزش و خطای ذهن را تشخیص داد.
- ۱۰ علم منطق هم چون سیستم‌های کنترلی یک خودرو است که مشکل را معلوم می‌کند و برای انسان جنبه هشدار دارد اما باعث حرکت خودرو نمی‌شود.
- ۱۱ توجه داشته باشیم که منطق، قانون طبیعی ذهن است نه علم منطق.
- ۱۲ علم منطق، علمی نیست که حقایق هستی را بیان کند، بلکه ابزاری برای درست اندیشیدن است.

علم منطق مواد و مصالح اندیشه را در اختیار ما نمی‌گذارد، بلکه صورت‌بندی اندیشه است.

حیطه کاربرد منطق

اگر چه دانستن علم منطق برای فهم فلسفه اهمیت ویژه‌ای دارد اما باید توجه داشت که دانستن منطق فقط برای ارزیابی اندیشه‌های فلسفی به‌کار نمی‌رود بلکه در همه رشته‌ها و همه بخش‌های زندگی ما، کاربرد دارد. پس حیطه کاربرد منطق فقط به فلسفه اختصاص ندارد.

اما چرا در همه رشته‌ها و بخش‌های زندگی به منطق نیاز داریم؟

- چون ما هر روزه با تعریف‌ها و استدلال‌های مختلفی مواجه می‌شویم که لازم است آن‌ها را ارزیابی کنیم.
- علم منطق علاوه بر این‌که برای فهم فلسفه (هستی‌شناسی) به‌کار می‌رود، برای انواع شاخه‌های فلسفه مانند فلسفه تحلیلی، فلسفه زبان و... اهمیت ویژه‌ای دارد.
- زیرا می‌خواهیم در امور مختلف درست فکر کنیم و درست تصمیم‌گیری کنیم.
- ما برای متقاعد کردن دوستانمان، دلیل می‌آوریم. بنابراین برای این‌که در دلیل‌آوری خطا نکنیم به علم منطق نیازمندیم. یعنی چون می‌خواهیم چیزی را به دیگران یاد بدهیم و در این تعلیم دادن اشتباه نکنیم به علم منطق نیازمندیم.
- وقتی که استدلال فرد دیگری را گوش می‌کنیم برای این‌که دچار خطا نشویم به علم منطق نیازمندیم. یعنی برای این‌که در هنگام تعلیم و آموزش دیدن، دچار خطا نشویم و بتوانیم خطا را تشخیص دهیم به علم منطق نیازمندیم.
- به علم منطق نیازمندیم تا این‌که در داد و ستد، فریب کلاهبرداران را نخوریم.
- به علم منطق نیازمندیم تا استدلال‌های درست را از استدلال‌های نادرست تشخیص دهیم.

پروژه تفکر سنجش‌گرا نه یک مهارت است که با تمرین و تکرار به دست می‌آید.

چرا بیشتر از گذشته به منطق نیاز داریم که راه‌های جلوگیری از خطای اندیشه را به ما یاد دهد؟

- چون امروزه رسانه‌ها فراگیر شده‌اند. در نتیجه هر روزه با حجم زیادی از اطلاعات صحیح و غلط روبه‌رو هستیم و برای تشخیص این اطلاعات درست و نادرست بیشتر از گذشته به منطق نیازمندیم.
- نشریات مختلف، استدلال‌هایی را به نفع عقاید خودشان مطرح می‌کنند و ما باید بتوانیم استدلال‌های درست را از نادرست آن‌ها تشخیص دهیم.
- اغلب آگهی‌های تجاری نیز نوعی استدلال هستند و می‌خواهند اندیشه مخاطب را به جهتی سوق دهند که برای خرید فلان کالا اقدام کند و...، ما باید بتوانیم استدلال‌های درست و نادرست آن‌ها را تشخیص دهیم.
- هم‌چنین استدلال‌آوری و تعریف کردن صحیح (که بخشی از سخنان روزانه ما را تشکیل می‌دهد) در همه زمان‌ها و مکان‌ها با آن‌ها روبه‌رو هستیم و فقط مختص محیط تحصیلی نیست.

تاریخچه منطق (برای مطالعه)

- ۱ یکی از قدیمی‌ترین علوم است که امروزه در جدیدترین فناوری‌ها کاربرد دارد.
- ۲ ارسطو در قرن چهارم قبل از میلاد قوانین منطق را کشف، گردآوری و تدوین نمود.
- ۳ پس از ارسطو فیلسوفان رواقی در یونان باستان منطق را توسعه دادند.
- ۴ با ورود این علم به جهان اسلام، ابن سینا سهم مهمی در توسعه آن داشت.
- ۵ منطق در ابتدا یکی از ابزارهای ویژه دانش فلسفه بوده است.
- ۶ بخش مهمی از مطالعات فلسفی در شاخه‌های فلسفه تحلیلی، فلسفه زبان، فلسفه ریاضی و فلسفه منطق به مباحث منطقی اختصاص دارد.
- ۷ فرگه آلمانی پدر منطق جدید در ابتدای قرن بیستم میان منطق و ریاضیات پیوند ایجاد کرد، و پس از او منطق و ریاضیات بیش از پیش به هم نزدیک شدند. امروزه منطق ریاضی یکی از شاخه‌های مهم رشته ریاضی است.
- ۸ منطق در فناوری‌های هوشمند کاربرد وسیعی دارد و مدارهای منطقی بخش جدایی‌ناپذیر مهندسی الکترونیک، مهندسی سخت افزار و هوش مصنوعی است.
- ۹ منطق در دانش‌هایی مانند روانشناسی، فقه، حقوق، علوم اجتماعی و ... نیز کاربرد وسیعی دارد.

دو بخش اصلی منطق: تعریف و استدلال

برای آشنایی با دو حیطة اصلی منطق لازم است تصور و تصدیق و تفاوت آن دو را بشناسیم. یعنی پیش از پرداختن به مبحث تعریف باید با نکاتی درباره مفاهیم و الفاظ آشنا شویم که در این درس با تصور و در درس‌های آینده با مفاهیم دیگری آشنا خواهیم شد؛ هم‌چنین پیش از پرداختن به مبحث استدلال باید با قضیه و اقسام آن آشنا شوید. در درس‌های آینده با آن‌ها نیز آشنا خواهید شد اگر چه در این درس با تصدیق که همان قضیه است آشنا می‌شویم. توجه داشته باشیم که راه دستیابی به تصور، تعریف است و راه دستیابی به تصدیق، استدلال است. پس همان‌گونه که دو نوع دانش حصولی به نام تصور و تصدیق داریم دو راه رسیدن به آن‌ها را هم داریم و آن تعریف و استدلال است و خطا ممکن است در این دو بخش (تعریف و استدلال) صورت گیرد. بنابراین وظیفه منطق جلوگیری از خطا در اندیشه (تعریف و استدلال) است.

موضوع علم منطق تقسیم می‌شود به تعریف استدلال

دانش بشری به دو حیطة کلی تقسیم می‌شود تصور تصدیق

اقسام علم حصولی: تصور، تصدیق

۱- تعریف تصور

بگذارید با یک مثال توضیح دهم. شخصی را در نظر بگیرید که معنی فلسفه را نمی‌داند. سپس کسی می‌آید در مورد فلسفه به او توضیح می‌دهد که یک نوع دانش است، خاستگاه آن یونان است، روشش عقلانی است و ... حال شخص سؤال کننده بعد از این توضیحات فهم و درکی از فلسفه پیدا می‌کند که این فهم و درک را تصور می‌گویند. یعنی تصور همان مفهوم است. پس درک و فهم ما از کتاب، درخت، انسان و اموری مانند این‌ها تصور محسوب می‌شوند.

تصورها دو ویژگی اصلی دارند:

ب در تصور یک مفهوم، به نسبت و رابطه آن مفهوم با مفاهیم دیگر کاری نداریم. یعنی مفهوم و صفتی را به مفهوم دیگری نسبت نمی‌دهیم و قضاوت و حکمی صادر نمی‌کنیم. مثلاً «شاعر»، «بهار امسال» و امثال این‌ها که در این مفاهیم چیزی را به چیز دیگری نسبت نداده و قضاوت و حکمی صادر نکرده‌ایم.

الف در تصور یک مفهوم، کاری به واقعی بودن و نبودن آن نداریم. فقط به خود آن تصور فکر می‌کنیم یعنی کاری نداریم که آن چیز وجود دارد یا ندارد. بنابراین تصور ممکن است فیزیکی و واقعی باشد مانند انسان یا چیزی خیالی باشد مانند «دیو»، «سیمرغ». ما فهم و درکی از دیو و سیمرغ داریم و معنای آن‌ها را می‌فهمیم با این‌که در دنیای واقعی دیو و سیمرغ وجود ندارد.

بعد از این‌که تعریف تصور را فهمیدیم حالا بر اساس چه ملاک‌هایی می‌توانیم تصور را از تصدیق تشخیص دهیم؟

لازم است بدانیم در تصور حکمی صادر نمی‌شود، قضاوتی صورت نمی‌گیرد و خبری داده نمی‌شود. چون در تصور خبری داده نمی‌شود و قضاوتی صورت نمی‌گیرد، بنابراین نمی‌توان گفت تصور راست است و یا دروغ. مثلاً در عبارت «هوای خوب» حکمی صادر نشده و قضاوتی صورت نگرفته و خبری داده نشده است تا بگوییم این عبارت راست (صادق) است و یا دروغ (کاذب).

دقت کنید تمام موارد زیر تصور محسوب می شوند.

گل زیبا	موصوف و صفت	مرکب ناقص
سهراب سپهری	مضاف و مضاف الیه	
شمس و قمرم	عباراتی که با حرف «و» به هم پیوند داده شده اند.	
عشق یا نفرت	عباراتی که با حرف «یا» جدا شده اند.	
وقتی دل سودایی می رفت به بستان ها	عباراتی که ناقص اند و ما منتظر تکمیل حرف گوینده هستیم.	
چرا ز قافله یک کس نمی شود بیدار؟	این جملات اگر چه معنی کاملی دارند ولی خبری را نمی رسانند.	جملات پرسشی
بروای دل به سوی دلبر من. میازار خلق را	این جملات اگر چه معنی کاملی دارند ولی خبری را نمی رسانند.	جملات امر و نهی
سعیدیا مرد نکونام نمیرد هرگز	این جملات اگر چه معنی کاملی دارند ولی خبری را نمی رسانند.	جمله های منادا
به به هوای دلیه	جملاتی که بیانگر تعجب اند نیز تصور محسوب می شوند.	جمله های تعجبی
خواهش می کنم بنشین.	جمله هایی که بیانگر تمنا و خواهش است.	جمله های تمنایی
ای کاش که بخت سازگاری کردی	بیانگر آرزو، کاش و ...	جمله های آرزویی
اگر آن ترک شیرازی به دست آرد دل ما را	مقدم و تالی جملات شرطی هر کدام به تنهایی تصوراند.	مقدم و تالی جملات شرطی

نکته:

- تصور همیشه یک کلمه نیست. مثلاً عبارت «دانش آموزان دهم انسانی دبیرستان نمونه صادق وزیری» یک تصور است. چون جمله، ناقص است و ما منتظر تکمیل حرف گوینده هستیم.
- تصور با تصویر فرق دارد. تصور انسان به عنوان موجودی با دو پا و دو دست تصویر انسان است نه تصور انسان. چون منظور از تصور معنی و مفهوم آن کلمه است. پس تصور حقیقی انسان همان حیوان ناطق است که معنی انسان است. مثلاً معنی عدم و واجب و کلماتی از این دست را می دانیم بنابراین تصویری از آنها داریم ولی تصویری از آن ها نداریم.

حال که معنی تصور را یاد گرفتیم و توانستیم تصور را از تصدیق تشخیص دهیم لازم است بدانیم تصور دو دسته است:

تصورهای معلوم: تصویری است که ما نسبت به آن آگاهی داریم.

تصورهای مجهول: تصویری است که آن را نمی شناسیم و برای ما مجهول است.

مثلاً اگر کسی تصویری از «ازگیل» نداشته باشد به کمک **تصورهای معلوم مخاطب مان** سعی می کنیم که این میوه را به او معرفی کنیم. مثلاً می گوئیم «میوه ای است زرد رنگ، گاهی قهوه ای با مزه شیرین و گاهی ترش که کمی از گیلاس بزرگ تر است و بیشتر در استان های شمالی کشور به عمل می آید و ...» با این کار تصور مجهول را به کمک تصورهای معلوم او (مخاطب) **تعریف** کرده ایم.

مثال: حیوه چیست؟ **در جواب** ← فلز مایع

تصور مجهول   تصورات معلوم

در این مثال، از طریق تصورات معلوم «فلز» و «مایع» به تصور مجهول «حیوه» پاسخ دادیم. یعنی آن را تعریف کردیم.

تعریف عبارت است از معلوم کردن تصور مجهول توسط تصورات معلوم.

جمع بندی تصور و تعریف

- تصور در تعریف کاربرد دارد.
- تعریف که از تصور تشکیل می شود، نقشش مشخص کردن چیستی یک مفهوم است.
- تصور دو دسته است: مجهول و معلوم.
- تصور مجهول را از طریق تصورهای معلوم مخاطب تعریف می کنیم.
- به کمک تعریف از تصورهای معلوم به تصور مجهول می رسیم.
- چیستی با مبحث تعریف ارتباط دارد. چون در جواب «چیستی» تعریف می آید.
- تصور بخشی از علم است.
- هدف منطق در بخش تعریف، بیان قواعد تعریف است؛ و تعریف از تصور تشکیل می شود.

۲- تعریف تصدیق

جمله‌ای است که از رابطه دو یا چند تصور به وجود می‌آید. در تصدیقات حکم و قضاوت وجود دارد، خبری را می‌رساند و در آن‌ها اوصافی را به چیزی نسبت می‌دهیم و یا از آن سلب می‌کنیم و ممکن است صادق و یا کاذب باشد مانند «عسل شیرین است» که شیرین را به عسل نسبت داده‌ایم. این تصدیق از سه تصور «عسل، شیرین و است» تشکیل شده است. یا در مثال «درخت سنگ نیست». سنگ بودن را از درخت سلب کرده‌ایم. این تصدیق هم از سه تصور «درخت، سنگ و نیست» تشکیل شده است. هر کدام از این سه تصور که اجزای تصدیق را تشکیل می‌دهند اسم دارند که به صورت مفصل در درس ششم با آن آشنا می‌شویم.

مثال: انسان، دارای شعور است.

موضوع محمول نسبت

تصدیق هم به دو دسته معلوم و مجهول تقسیم می‌شود.

تصدیق‌های معلوم: تصدیقاتی که به کمک آن‌ها تصدیق مجهول را معلوم می‌کنیم.

تصدیق‌های مجهول: تصدیق‌هایی که برای ما اثبات نشده و نسبت به آن‌ها آگاهی نداریم.

مثلاً کسی که نمی‌داند «جیوه رسانای الکتریسیته است» برای او استدلال می‌کنیم و از طریق حداقل دو تصدیق معلوم، تصدیق مجهول را اثبات می‌کنیم.

مثال اول: جیوه فلز است. هر فلزی رسانای الکتریسیته است. پس: جیوه رسانای الکتریسیته است.

تصدیقات معلوم نتیجه (تصدیق جدید)

مثال دوم: وقتی که می‌بینیم «زمین خیس شده است» ممکن است این تصدیق برای ما مجهول باشد و از چرایی خیس شدن آن بپرسیم. بنابراین ما تلاش می‌کنیم از طریق تصدیقات معلوم به تصدیق مجهول جواب دهیم.

۱- هرگاه باران باران زمین خیس می‌شود. ۲- باران باریده است. پس: زمین خیس شده است.

تصدیقات معلوم نتیجه (تصدیق جدید)

استدلال

وقتی که از طریق تصدیقات معلوم به تصدیق مجهول پاسخ می‌دهیم یعنی استدلال کرده‌ایم.

استدلال

در آن روش صحیح استدلال کردن بیان می‌شود و به ما کمک می‌کند تا در استدلال اشتباه نکنیم. استدلال به پرسش‌های «چرایی» پاسخ می‌دهد. یعنی ما در برابر سؤال‌های چرایی استدلال می‌آوریم.

نکته: برای اثبات یک تصدیق مجهول حداقل از دو تصدیق معلوم استفاده می‌کنیم. یعنی اگر تصدیقی برای شخصی مجهول باشد، ما باید از تصدیق‌هایی که او می‌داند برای روشن شدن آن تصدیق مجهول استفاده کنیم، این کار را استدلال کردن می‌گویند.

نحوه تشخیص استدلال	نحوه تشخیص تعریف
<ul style="list-style-type: none"> معمولاً در آن نشانه‌هایی مانند «پس»، بنابراین، چون، زیرا، برای این‌که، از آن‌جا که، هرگاه، چرا و... وجود دارد. معمولاً استدلال متشکل از حداقل دو جمله خبری (تصدیق) یا بیشتر است. 	<ul style="list-style-type: none"> معمولاً جنبه توصیفی دارد و مفهومی را توضیح می‌دهد. در آخر جمله، کلمه «چیست؟» یا در ابتدای آن کلمه «یعنی» می‌آید.
<p>مثال: چرا ورزش می‌کنید؟ ۱- چون ورزش موجب سلامتی انسان است. ۲- هر چیزی که موجب سلامتی انسان است مفید است.</p>	<p>مثال اول: علم منطق چیست؟</p> <p>مثال دوم: عشق یعنی اشتیاق ذاتی و ذوق فطری که سبب بقای وجود جمیع ممکنات است.</p>

جمع‌بندی تصدیق و استدلال

- تصدیق همان جمله خبری است که ممکن است صادق و یا کاذب باشد.
- نام دیگر تصدیق قضیه و مرکب تام خبری است.
- تصدیق بخشی از علم است.
- برای رسیدن به یک حکم و تصدیق جدید باید استدلال کرد و استدلال از تصدیق ساخته می‌شود.
- تصدیق به دو دسته معلوم و مجهول تقسیم می‌شود.
- کاربرد تصدیق در استدلال است.
- استدلالی که از تصدیق تشکیل می‌شود نقشش رسیدن به حکم و قضاوت جدید است.
- هر تصدیق شامل سه تصور اصلی (تصور موضوع، تصور محمول و تصور نسبت حکمیه) است که در درس ششم خواهید خواند.
- برخی سؤالات علامت چرایی ندارند ولی معنی چرایی دارند؛ مانند «روز و شب چگونه به وجود می‌آید؟» برای پاسخ به این‌گونه سؤالات و تمام سؤالاتی که با «چرایی» مطرح می‌شود باید استدلال کرد.

تصدیق به اشتراک لفظ دو معنا دارد

الف تصدیق همان قضیه است، چه راست باشد چه دروغ. لازم به ذکر است این معنا از تصدیق در این کتاب مدنظر است.
ب قضیه‌هایی که درست (راست) هستند تصدیق نامیده می‌شود. یعنی قضیه‌های کاذب با توجه به این معنی، تصدیق محسوب نمی‌شوند. مانند هوای خوزستان در تابستان سرد است.

دو حیطة اصلی منطق

- ۱ **تعریف:** که از تصور (تصورات معلوم) تشکیل می‌شود.
  - ۲ **استدلال:** که از تصدیق (تصدیقات معلوم) تشکیل می‌شود.
- دانش بشر به دو قسم **تصور و تصدیق** تقسیم می‌شود. این دانش‌ها در واقع پاسخی هستند به سؤالات ما؛ که دو نوع است:
- ۱ یا از چيستی یک «تصور مجهول» می‌پرسیم که همیشه در جوابش **تعریف** می‌آید و **تعریف از تصورات معلوم** تشکیل شده است.
  - ۲ یا از چرایی یک «تصدیق مجهول» می‌پرسیم که در جوابش همیشه **استدلال** می‌آید و **استدلال از تصدیقات معلوم** تشکیل شده است.

تعریف و استدلال دو فعالیت فکری انسان هستند.
 علم منطق قواعد «تعریف» و «استدلال» را بررسی و تدوین نموده تا در تعریف و استدلال مانع اشتباهات ذهن شود.
 در تعریف، روش **صحيح تعريف کردن** بیان می‌شود و به ما کمک می‌کند تا در تعریف اشتباه نکنیم.
 در استدلال روش **صحيح استدلال کردن** را یاد می‌گیریم تا دچار خطای فکری (مغالطه) نشویم.

تذکر:

- حیطة‌های منطق را با حیطة‌های کاربرد منطق اشتباه نکنیم.
- حیطة‌های منطق شامل تعریف و استدلال است اما حیطة‌های کاربرد منطق در تمام جوانب زندگی ما است.

پاسخ تمرین‌های کتاب درسی

صفحة ۸ کتاب درسی

تمرین

- از میان موارد زیر تصور و تصدیق را مشخص کنید.
سیمرغ (تصور)	سیمرغ پرنده‌ای افسانه‌ای است. (تصدیق)
دانا (تصور)	دانا بود هرکه دانا بود. (تصدیق)

صفحة ۱۰ کتاب درسی

تمرین

- مشخص کنید که کدام یک از موارد زیر تعریف و کدام یک استدلال هستند.
- چون قاشق چوبی گرم‌ار منتقل نمی‌کند، غذا را با آن هم بزنی دستت نمی‌سوزد. (استدلال)
  - منطق علمی است که از خطای ذهن جلوگیری می‌کند. (تعریف)
  - معلم ما در کلاس است؛ پس در خانه‌اش نیست. (استدلال)
  - ترابری یعنی حمل و نقل کالا یا مسافراز جایی به جای دیگر. (تعریف)

صفحة ۱۰ کتاب درسی

فعالیت تکمیلی

۱ | جملاتی که با «چيست» پایان می‌پذیرند و جملاتی که با «چرا» آغاز می‌شوند با کدام یک از دو مبحث اصلی منطق ارتباط دارند؟

پاسخ به ترتیب: تعریف و استدلال

۲ | از میان موارد زیر تصورها و تصدیق‌ها را مشخص کنید:

منطق معیار تفکر است، منطق، تصدیق بخشی از علم است، کوه سهند، ارتفاعات کوه سهند، کوه سهند مرتفع است.

پاسخ به ترتیب: تصدیق، تصور، تصدیق، تصور، تصور، تصدیق

۳ | اگر ذهن انسان به طور طبیعی بر اساس قواعدی می‌اندیشد، چه نیازی به خواندن منطق داریم و چرا به صرف خواندن کتاب‌های منطق از خطای ذهن مصون نمی‌مانیم؟

زیرا ذهن همواره در معرض لغزش قرار دارد و معمولاً در استدلال‌های پیچیده یا تعریف دقیق اصطلاحات خاص، دچار اشتباه می‌شود. به همین دلیل با به‌کارگیری علم منطق که به دسته‌بندی و توضیح قواعد ذهن می‌پردازد، سریع‌تر و دقیق‌تر می‌توان عوامل لغزش و خطای ذهن را تشخیص داد. منطق علمی کاربردی است که تبحر در آن به تمرین و ممارست نیاز دارد. آموختن منطق مانند آموختن دوچرخه‌سواری است که باید به صورت عملی فراگرفته شود و خواندن دستورالعمل‌های نظری، فرد را تبدیل به دوچرخه‌سواری ماهر نمی‌کند.

۱ | علم منطق را تعریف کنید.

پاسخ علمی که در پی جلوگیری از خطای اندیشه است.

۲ | منطق دانان، برای این‌که انسان در زمان اندیشیدن دچار مغالطه نشود، چه کوششی نموده‌اند؟

پاسخ با بررسی انواع خطاهای ذهن و دسته‌بندی آن‌ها، راه‌های جلوگیری از آن‌ها را نشان داده‌اند. هم‌چنین قواعدی را که باید رعایت کنیم تا دچار خطای فکری یا اصطلاحاً مغالطه نشویم، مشخص کرده‌اند.

۳ | چرا منطق را به شاقول بنایی تشبیه کرده‌اند؟

پاسخ زیرا به کارگیری آن باعث پدید آمدن بنای فکری مستحکمی می‌شود؛ اما آجرها و مواد لازم برای ساختن این بنا را باید از علوم دیگر تهیه کرد.

۴ | آیا دانستن علم منطق تنها برای ارزیابی اندیشه‌های فلسفی است؟ چرا؟

پاسخ خیر، هر یک از ما در سراسر زندگی خود به منطق نیازمندیم؛ زیرا می‌خواهیم درست فکر کنیم و درست تصمیم‌گیری کنیم. امروزه با فراگیر شدن رسانه‌ها و نیز حجم انبوه اطلاعات صحیح و غلط بیش از پیش نیازمند علمی هستیم که شیوه‌های جلوگیری از خطای اندیشه را به ما آموزش دهد. بنابراین استدلال‌آوری و تعریف کردن صحیح، اموری نیستند که تنها در محیط تحصیلی با آن‌ها سرو کار داشته باشیم.

۵ | دو حیطة دانش بشری را نام ببرید.

پاسخ تصور و تصدیق

۶ | مشخص کنید که کدام یک از موارد زیر تصور و کدام یک تصدیق هستند؟

الف مدارس کشور در سال تحصیلی ۹۸ از اسفند ماه تعطیل شد.

ب میدان نفتی آزادگان به دلیل وسعت زیاد، به دو بخش آزادگان شمالی و جنوبی تقسیم شده است.

ج وقتی وارد پارک ساعی و پارک ملت تهران شدم

د از طرف یونسکو، سنندج به عنوان شهر خلاق موسیقی شناخته شد.

ه غار کرفتوی دیواندره

و بندرعباس شهر خلاق صنایع دستی

ز شهر یاسوج به دلیل جاذبه‌های طبیعی و گردشگری به عنوان پایتخت طبیعت ایران شناخته می‌شود.

ح مراسم توپ طلا

ط شیراز، نیشابور، اصفهان و قزوین از شهرهایی هستند که برای دوره‌ای پایتخت فرهنگی نام‌گذاری شده‌اند.

ی دبیرخانه کشوری فلسفه و منطق

ک خوزستان به ۱۱ کشور جهان، خرما صادر کرده است.

ل آبشار نوژیان در استان لرستان با ۹۵ متر ارتفاع

الف تصدیق	ب تصدیق	ج تصور	د تصدیق
ه تصور	و تصور	ز تصدیق	ح تصور
ط تصدیق	ی تصور	ک تصدیق	ل تصور

۷ | دو عبارت زیر چه تفاوتی با یکدیگر دارند؟

الف دانش آموز ایرانی

ب منطق، یکی از دروس دبیرستان است.

پاسخ الف تصور است. حکم و قضاوت ندارد.

ب تصدیق است. حکم و قضاوت دارد.

۸ | دو حیطة اصلی منطق را نام ببرید.

پاسخ تعریف و استدلال

۹ | مفاهیم زیر را تعریف کنید.

الف تعریف

ب استدلال

پاسخ الف در آن روش صحیح تعریف کردن بیان می‌شود و به ما کمک می‌کند تا از تعریف اشتباه پرهیز کنیم.

ب در آن روش صحیح استدلال کردن بیان می‌شود و به ما کمک می‌کند تا از استدلال اشتباه پرهیز کنیم.

- ۱۰ | مشخص کنید کدام یک از موارد زیر تعریف و کدام یک استدلال هستند.
- الف** | زربوار دریاچه‌ای واقع در شهر مریوان که دارای آب شیرین است.
- ب** | اگر اهل تحقیق در زمینه نفت و گاز هستید به شهر آغاچاری سفر کنید.
- ج** | اگر کارون خشک شود، کشاورزی ایران نیز با مشکل مواجه می‌شود.
- د** | حمایت از کالای ایرانی یعنی حمایت از پشتکار و آینده جوانان کشور.
- هـ** | فقط از ما خرید کنید چون ما بهترین و مرغوب‌ترین کاپشن‌های مردانه و زنانه را با پایین‌ترین قیمت بازار در اختیار شما قرار می‌دهیم.
- و** | منطقه زیبای چهل چشمه منطقه‌ای با چشم‌انداز زیبا و توریستی که در شهرستان دیواندره کردستان قرار دارد.
- ز** | براساس متون تاریخی، چون در شهر زنجان ۵ بلوک وجود داشت، به این خاطر بدان خمسه می‌گویند.
- ح** | به سبب طبیعت مساعد سردشت، به ویژه تنوع گیاهان جنگلی و وجود آب و هوای مساعد، شرایط مناسبی برای پرورش زنبور عسل به دو روش سنتی و شیوه نوین وجود دارد. پس در سفر خود به این شهر، عسل طبیعی، سوغاتی ببرید.
- ط** | شش انداز، یکی از غذاهای بسیار مقوی زنجان‌ها است که بیشتر در شب‌های چهارشنبه سوری پخته می‌شود.
- ی** | آغوزنون، شیرینی شب یلدا که زنان شمالی با عشق به دو صورت کنجدی و گردویی تهیه می‌کنند.

الف	ب	ج	د
تعریف	استدلال	استدلال	تعریف
هـ	و	ز	ح
ط	ی		

جاهای خالی را با استفاده از کلمات مناسب کامل کنید.

- ۱ | علمی که در پی جلوگیری از خطای اندیشه است، ..... نام دارد.
- ۲ | منطق دانان می‌کوشند، قواعدی را که باید رعایت کنیم تا دچار خطای فکری یا اصطلاحاً ..... نشویم مشخص کنند.
- ۳ | ..... هم چون بیماری‌هایی هستند که باید از دچار شدن به آن‌ها برحذر بود.
- ۴ | تأکید منطق بر آموزش شیوه درست ..... است تا از این طریق قادر به تشخیص خطاهای ذهن که بی‌شمارند باشیم.
- ۵ | منطق علمی ..... است که تبخّر در آن به تمرین و ممارست نیاز دارد.
- ۶ | دانش ..... ابزاری در خدمت سایر علوم و دانش‌هاست.
- ۷ | دانش بشری را به دو حیطة کلی ..... و ..... تقسیم می‌کنیم.
- ۸ | در ..... حکم و قضاوت وجود دارد.
- ۹ | به کمک ..... از صورهای معلوم به شناخت صورهای مجهول و به کمک ..... از تصدیق‌های معلوم به کشف تصدیق‌های مجهول دست می‌یابیم.

۱ منطق	۲ مغالطه	۳ مغالطات	۴ اندیشیدن	۵ کاربردی
۶ منطق	۷ تصور - تصدیق	۸ تصدیقات	۹ تعریف - استدلال	

تعیین کنید کدام یک از عبارات زیر درست و کدام یک نادرست است؟

- ۱ | منطق دانان کوشیده‌اند قواعدی را که باید رعایت کنیم تا دچار خطای فکری یا اصطلاحاً مغالطه نشویم، مشخص کنند.
- ۲ | مغالطات همچون بیماری‌هایی هستند که باید از دچار شدن به آن‌ها برحذر بود.
- ۳ | دانستن مغالطات برای منطق دان لازم است تا بتواند با آن‌ها مبارزه کند.
- ۴ | منطق، علمی نظری است که تبخّر در آن به تمرین و ممارست نیاز دارد.
- ۵ | سایر علوم ابزاری در خدمت دانش منطق است.
- ۶ | دانستن منطق تنها برای ارزیابی اندیشه‌های فلسفی به کار می‌رود.

۷ | ما انسان‌ها در سراسر زندگی خود به منطق نیازمندیم؛ زیرا می‌خواهیم درست فکر کنیم و درست تصمیم‌گیری کنیم.

۸ | ذهن انسان به صورت طبیعی بر اساس قواعدی می‌اندیشد.

۹ | منطق دانان قواعد ذهن را کشف کرده‌اند و به صورت علم منطق در اختیار ما قرار داده‌اند.

۱۰ | منطق را به شاقول بنایی تشبیه کرده‌اند که به‌کارگیری آن باعث پدید آمدن بنای فکری مستحکمی می‌شود.

۱۱ | در تصدیقات حکم و قضاوت وجود دارد.

۱۲ | عبارت «بهترین و طولانی‌ترین شب سال» یک تصور است.

۱۳ | عبارت «عزت انسان در بی‌نیازی از خلق است» یک تصدیق به حساب می‌آید.

۱۴ | عبارت «ادب میراث همیشگی است» یک تصدیق است.

پاسخ	۱ درست	۲ درست	۳ درست	۴ نادرست	۵ نادرست	۶ نادرست	۷ درست
	۸ درست	۹ درست	۱۰ درست	۱۱ درست	۱۲ درست	۱۳ درست	۱۴ درست

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

۱ | کدام عبارت درست است؟

سراسری ۹۹

- موضوع دانش منطق بر اساس نوع آگاهی‌های ذهن، به حیطه‌های مختلف تقسیم می‌شود.
- آموزش و ممارست در فن منطق، باعث پرورش قوه خلاقیت و توسعه دانش انسان می‌شود.
- منطق مانند سیستم‌های کنترلی خودرو است که آسیب‌های موتور را نشان داده و باعث حرکت آن می‌شود.
- در تصویری مانند درخت که امری واقعی است، «وجود داشتن» یک ویژگی است که در ضمن تصور موجود است.

۲ | کدام عبارت درست است؟

خارج ۹۹

- در تعریف، به کمک تصورات مجهول به تصور معلوم دست می‌یابیم.
- استفاده از منطق، در همه علوم و فعالیت‌های ذهنی بشر گریزناپذیر است.
- برخی از دانش‌ها مانند ریاضیات، ابزار منطق‌اند و به دقت ذهنی کمک می‌کنند.
- در تصور ما از یک درخت واقعی، یکی از ویژگی‌های مفهوم، «وجود داشتن» است.

۳ | کدام عبارت درباره دانش منطق درست است؟

سراسری ۹۸

- چیستی ذهن را مورد بررسی قرار می‌دهد.
- قواعد آن به تدریج توسط منطق دانان طراحی شده است.
- ناچار است مواد خود را از سایر دانش‌ها بگیرد.
- چگونگی و ماهیت شناخت‌های انسان را توضیح می‌دهد.

۴ | از نظر منطقی، کدام یک راه رسیدن به دانش جدید است؟

خارج ۹۸

- اندیشیدن
- تجربه کردن
- مطالعه کردن
- پرسش کردن

۵ | کدام یک از موارد زیر در ارتباط با علم منطق نادرست است؟

خارج ۸۷

- کار منطق، کشف ضوابط تفکر، اندیشه و نشان دادن کاربرد آن‌ها در تفکر است.
- منطق، قواعد حاکم بر دنیای اندیشه و ابداع طرز کار آن‌ها در عمل تفکر است.
- آشنایی با طرز کار منطق، ما را در درست اندیشیدن راه درست تفکر، یاری می‌نماید.
- منطق ما را با طرز کار ذهن آشنا می‌کند و مانع بروز برخی اشتباهات می‌شود.

۶ | کدام عبارت بیانگر تعریف دقیق تر علم منطق است؟

- دانشی که به بررسی اعتبار و درستی تعریف‌ها می‌پردازد.
- دانشی که در پی جلوگیری از خطاهای مادی ذهن است.
- دانشی که به دسته‌بندی انواع خطاهای ذهن می‌پردازد.
- دانشی که در پی جلوگیری از خطاهای اندیشه است.

۷ | کدام گزینه، عبارت «منطق دانان کوشیده‌اند با .....» راه جلوگیری از خطای فکری یا مغالطه را نشان دهند. را به درستی تکمیل می‌کند؟

- بررسی و دسته‌بندی انواع خطاهای ذهن
- بیان ابزار خطاسنجی نطق و بیان
- بررسی اعتبار صوری استدلال‌ها
- بیان ابزار خطاسنجی اندیشه

۸ | کدام مورد از ویژگی‌های دانش منطق نیست؟

- (۱) تأکید بر آموزش شیوه درست اندیشیدن
- (۲) بیان کیفیت سخن گفتن
- (۳) بیان قوانین حاکم بر ذهن
- (۴) بیان روش‌های جلوگیری از مغالطات

۹ | مراد از مغالطات چیست؟

- (۱) تغییر عواطف مخاطب
- (۲) برانگیختن طرف مقابل نسبت به عقیده یا کاری
- (۳) هر نوع خطا و لغزش فکری
- (۴) اقناع قلبی مخاطب

۱۰ | ویژگی قواعد حاکم بر ذهن انسان در کدام گزینه آمده است؟

- (۱) وضعی و قراردادی
- (۲) حصولی و اکتسابی
- (۳) کشف‌کردنی
- (۴) وضعی و حصولی

۱۱ | کدام گزینه درباره دانش منطق و مغالطه نادرست است؟

- (۱) ممکن است بدون این‌که منطق بخوانیم در استدلال‌های پیچیده یا تعریف دقیق اصطلاحات خاص، دچار اشتباه نشویم.
- (۲) چون ذهن همواره در معرض لغزش قرار دارد، لذا ممکن است در زندگی روزمره، مغالطه‌های بی‌شماری که لزوماً عمدی نیستند، رخ دهد.
- (۳) ما در منطق با قواعدی آشنا می‌شویم که ذهن به‌طور طبیعی این قواعد را رعایت نمی‌کند.
- (۴) با به‌کارگیری علم منطق، سریع‌تر و دقیق‌تر می‌توان عوامل لغزش و خطای ذهن را تشخیص داد.

۱۲ | مناسب‌ترین پاسخ به این سؤال که «چرا صرفاً با دانستن منطق نمی‌توان از خطاهای ذهنی جلوگیری کرد؟» کدام است؟ زیرا ...

- (۱) خواندن دستورالعمل‌های نظری منطق بدون تمرین و کاربرد آن ممکن نیست.
- (۲) منطق علمی کاربردی است و به‌کارگیری آن باعث پدید آمدن بنای فکری مستحکمی می‌شود.
- (۳) ذهن انسان به صورت ناخودآگاه دچار خطا می‌شود.
- (۴) هر انسانی ممکن است که دچار خطاهای ذهنی شود.

۱۳ | می‌توان گفت: منطق علمی ..... است که .....

- (۱) کاربردی - صرفاً با فراگیری دستورالعمل‌های نظری آن، سریع‌تر و دقیق‌تر می‌توان عوامل لغزش و خطای ذهن را تشخیص داد.
- (۲) نظری - منطق دانان قواعد آن را ابداع کرده و به صورت یک علم، در اختیار ما قرار داده‌اند.
- (۳) نظری - دانستن آن، تنها برای ارزیابی اندیشه‌های فلسفی به کار می‌رود.
- (۴) کاربردی - تبخّر در آن به تمرین و ممارست نیاز دارد.

۱۴ | عبارت «مغالطات هم‌چون بیماری‌هایی هستند که باید از دچار شدن به آن‌ها برحذر بود.» بر کدام اصل مهم منطقی تأکید می‌کند؟

- (۱) دسته‌بندی انواع خطاهای فکری
- (۲) آموزش شیوه درست اندیشه کردن
- (۳) ممارست در قواعد منطقی
- (۴) بیان روش‌های جلوگیری از مغالطات

۱۵ | کدام گزینه در توضیح هدف و موضوع دانش منطق، به ترتیب مناسب‌تر است؟

- (۱) دسته‌بندی دانش‌های انسان - تعریف و استدلال
- (۲) یافتن استدلال درست - تصور و تصدیق
- (۳) جلوگیری از خطای اندیشه - تعریف و استدلال
- (۴) آموزش شیوه درست اندیشیدن - تصور و تصدیق

۱۶ | معمولاً هرگاه در استدلال‌های پیچیده یا تعریف دقیق اصطلاحات خاص، دچار اشتباه نشویم، می‌توانیم چنین نتیجه بگیریم که .....

- (۱) منطق را به خوبی آموخته و از آن استفاده کرده‌ایم.
- (۲) حتماً با خواندن قواعد، در منطق متبحر شده‌ایم.
- (۳) حتماً با انواع مغالطه‌ها و راه جلوگیری از آن‌ها آشنا هستیم.
- (۴) قطعاً قواعد حاکم بر ذهن را شناخته‌ایم.

۱۷ | به ترتیب مواد لازم برای رسیدن به علم و دانش و آن چه باعث بنای مستحکم فکری می‌شود، در کدام گزینه آمده است؟

- (۱) علوم مختلف - علم منطق
- (۲) منطق - قواعد ذهن
- (۳) منطق - سایر دانش‌ها
- (۴) علوم مختلف - قواعد اکتسابی ذهن

۱۸ | کدام عبارت توصیف مناسب‌تری از دانش منطق بیان نمی‌کند؟

- (۱) دانش منطق، ابزاری در خدمت سایر علوم و دانش‌هاست.
- (۲) دانش منطق، مواد و محتوای علوم دیگر را تهیه می‌کند.
- (۳) دانش منطق دارای یک سری دستورالعمل‌های نظری است.
- (۴) تبخّر در دانش منطق، نیازمند تمرین و ممارست است.

۱۹ | مناسب‌ترین پاسخ به این سؤال که «چرا امروزه بیش از پیش نیازمند علمی هستیم که شیوه‌های جلوگیری از خطای اندیشه را به ما آموزش دهد؟» کدام است؟

- (۱) به دلیل فراگیر شدن رسانه‌های جمعی و حجم انبوه اطلاعات صحیح و غلط.
- (۲) به دلیل سوء استفاده همیشگی نشریات مختلف در بسیاری از عناوین و مطالب خود.
- (۳) زیرا ذهن انسان نسبت به گذشته بسیار پیچیده‌تر شده و دانش‌های بشری متنوع شده است.
- (۴) زیرا همه آگهی‌های تجاری، استدلال‌هایی را به نفع عقاید مورد نظرشان مطرح می‌کنند.

۲۰ | اغلب آگهی‌های تجاری در واقع نوعی ..... هستند که برای بررسی درستی و نادرستی آن‌ها به ..... نیازمندیم.

- (۱) استدلال - منطق (۲) مغالطه - منطق (۳) تعریف - منطق (۴) مغالطه - استدلال

۲۱ | کدام عبارت در مورد حیطه کاربرد منطق، درست است؟

- (۱) هر یک از ما در سراسر زندگی خود بدان نیازمندیم.
- (۲) دانستن منطق از استدلال‌های نادرست نشریات جلوگیری می‌کند.
- (۳) کاربرد منطق برای بررسی محتوای علوم مختلف مورد نیاز است.
- (۴) دانستن منطق، در اصل برای ارزیابی اندیشه‌های فلسفی به‌کار می‌رود.

۲۲ | کدام عبارت، عمومیت حیطه کاربرد منطق را بهتر نشان می‌دهد؟

- (۱) امروزه رسانه‌ها فراگیر شده‌اند و حجم انبوه اطلاعات غلط در دسترس همگان است.
- (۲) استدلال‌آوری و تعریف کردن صحیح، بخشی از سخنان روزانه ما را تشکیل می‌دهند.
- (۳) تمایل انسان به تبیین علمی و عقلانی مسائل روزمره زندگی، نیاز به دانش منطق را سبب شده است.
- (۴) بنای مستحکم فکری بشر نیاز به موادی دارد که صرفاً از طریق آموزش درست اندیشیدن، تأمین می‌شود.

۲۳ | می‌توانیم دانش بشری را به دو حیطه کلی ..... و ..... تقسیم کنیم که تفاوت اساسی اولی با دومی در این است که .....

- (۱) تصور - تصدیق - اولی دارای حکم و قضاوت است اما دومی دارای حکم و قضاوت نیست.
- (۲) تعریف - استدلال - اولی دارای حکم و قضاوت نیست اما دومی دارای حکم و قضاوت است.
- (۳) تعریف - استدلال - اولی دارای حکم و قضاوت است اما دومی دارای حکم و قضاوت نیست.
- (۴) تصور - تصدیق - اولی دارای حکم و قضاوت نیست اما دومی دارای حکم و قضاوت است.

۲۴ | درباره تصور و تصدیق می‌توان گفت .....

- (۱) دومی برخلاف اولی نسبت بین مفاهیم را مشخص می‌کند.
- (۲) اولی برخلاف دومی، حکم و قضاوت انجام می‌دهد.
- (۳) دومی برخلاف اولی از اقسام علم آدمی شمرده می‌شود.
- (۴) اولی برخلاف دومی از حیطه‌های دانش منطق نیست.

سراسری ۹۳

۲۵ | وقتی با واقعیت مفهوم سر و کار پیدا می‌کنیم، پای یک ..... به میان می‌آید، که .....

- (۱) تصدیق - در آن نوعی قضاوت وجود دارد.
- (۲) جمله - از سه تصور تشکیل شده است.
- (۳) تصدیق - به معنای «جمله» در دستور زبان است.
- (۴) تصور - درباره هستی آن سؤال شده است.

خارج ۹۱

۲۶ | سخن از واقعیت یا عدم واقعیت یک مفهوم با استفاده از ..... است و ..... چیزی است که ..... مفهوم را روشن می‌کند.

- (۱) تصدیق - استدلال - هستی (۲) تصور - تصدیق - هستی (۳) تصور - تعریف - چیستی (۴) تصدیق - تعریف - چیستی

۲۷ | کدام یک از گزاره‌های زیر در مورد «تصور» صحیح است؟

- (۱) قابل صدق و کذب است مانند بیماری کرونا.
- (۲) دارای حکم و قضاوت است مانند بیماری کرونا خطرناک است.
- (۳) به واقعیت داشتن یا نداشتن یا ارتباط آن با سایر امور، کاری نداریم. مانند بیماری کرونا.
- (۴) اوصافی را به چیزی نسبت می‌دهیم یا از آن سلب می‌کنیم مانند بیماری کرونا خطرناک است.

۲۸ | در کدام یک از گزینه‌های زیر، به واقعیت داشتن یا نداشتن مفهوم، اشاره نشده است؟

- (۱) هر کسی کو دور ماند از اصل خویش
- (۲) بر سر کوی تو عقل از سر جان برخیزد
- (۳) دلتنگم و دیدار تو درمان من است
- (۴) من آن مولای رومی‌ام که از نطقم شکر ریزد

۲۹ | در کدام حیطه دانش بشری، به واقعیت داشتن یا نداشتن مفهوم یا ارتباط آن با سایر امور کاری نداریم و مثال مناسب آن کدام است؟

- (۱) تصور - برای تو فدا کردیم جان‌ها
- (۲) تصدیق - دوست می‌دارم من این نالیدن دلسوز را
- (۳) تصدیق - صورت‌گر نقاشم هر لحظه بتی سازم
- (۴) تصور - وقتی دل سودایی می‌رفت به بستان‌ها

۳۰ | در کدام گزینه همه موارد تصور شمرده می‌شوند؟

- ۱) سال‌ها دل طلب جام جم از ما می‌کرد - جز آستان توام در جهان پناهی نیست - ای غایب از نظر به خدا می‌سپارمت
- ۲) صبح می‌خندد و من گریه‌کنان از غم دوست - درد ما را نیست درمان الغیث - حُسن تو همیشه در فزون باد
- ۳) آن کس که به دست جام دارد - هر آن ناظر که منظوری ندارد - هر کی در او نیست از این عشق رنگ
- ۴) درد ما را در جهان درمان مبادا بی‌شما - هر کی در او نیست از این عشق رنگ - میل رفتن مکن ای دوست دمی با ما باش

۳۱ | کدام گزینه به ترتیب، تصور و تصدیق است؟

- ۱) هر جا که قدم نهی تو بر روی زمین - تو خود دانی که من بی‌تو عدم باشم
- ۲) دلم سیر شد زین سرای سپنج - هر کی در او نیست از این عشق رنگ
- ۳) هر کی در او نیست از این عشق رنگ - هر جا که قدم نهی تو بر روی زمین
- ۴) این نقد بگیر و دست از آن نسیه بدار - بنشین و دمی به شادمانی گذران

۳۲ | در کدام مورد، حکم و قضاوت وجود دارد؟

- ۱) زان خاک نیک بخت که شد رهگذار دوست
- ۲) همه بازان عجب ماندند در آهنگ پروازم
- ۳) هر شاخ بنفشه کز زمین می‌روید
- ۴) چو رعده و برق می‌خندد

۳۳ | کدام عبارت درست است؟

- ۱) هر تصدیق معلومی، از چند تصور معلوم تشکیل شده است.
- ۲) هر تصور معلومی، به وسیله استدلال معلوم شده است.
- ۳) هر تصور معلومی، حتماً از چند تصور معلوم تشکیل شده است.
- ۴) هر تصدیق معلومی، حتماً به وسیله استدلال معلوم شده است.

۳۴ | عبارت «اوصافی را به چیزی نسبت می‌دهیم یا از آن سلب می‌کنیم»، به این معنی است که .....

- ۱) از تصورات معلوم برای روشن کردن تصور مجهول استفاده کرده‌ایم.
- ۲) درباره ارتباط یک تصور با سایر امور، حکم کرده‌ایم.
- ۳) یک تعریف منطقی از یک مجهول ارائه داده‌ایم.
- ۴) از تصورات معلوم برای کشف تصدیق مجهول استفاده کرده‌ایم.

۳۵ | به ترتیب در تعریف و استدلال با چه اموری سرو کار داریم؟

- ۱) چیستی - چرایی
- ۲) چرایی - چیستی
- ۳) چرایی - چرایی
- ۴) چیستی - چیستی

۳۶ | آن‌گاه که قضایای معلوم، یاور و مدرسان انسان به کشف مجهول قرار گیرد، و آن‌گاه که تصورات معلوم، وسیله فهم تصور مجهول، به ترتیب کدام امر تحقق

پیدا می‌کند؟

خارج ۸۷

- ۱) تصرف ذهن در معلومات تصدیقی (استدلال) - تصرف ذهن در معلومات تصویری (تعریف)
- ۲) تصرف ذهن در معلومات تصدیقی (استدلال) - تصرف ذهن در معلومات تصویری (استدلال)
- ۳) وسیله قرار دادن تصورات معلوم (تعریف) - وسیله قرار دادن تصدیقات معلوم (استدلال)
- ۴) وسیله قرار دادن تصورات معلوم (استدلال) - وسیله قرار دادن تصدیقات معلوم (تعریف)

۳۷ | تصور مجهول را باید از ..... و تصدیق مجهول را باید از ..... به دست آورد.

- ۱) تصدیق‌های مجهول - تصورات مجهول
- ۲) تصورات مجهول - تصدیق‌های مجهول
- ۳) تصدیق‌های معلوم - تصورات معلوم
- ۴) تصورات معلوم - تصدیق‌های معلوم

سراسری ۸۳

۳۸ | به ترتیب، تعریف و استدلال، به وسیله ..... و ..... به دست می‌آیند.

- ۱) تصورات معلوم - تصدیقات معلوم
- ۲) تصدیقات معلوم - تصورات معلوم
- ۳) تصورات مجهول - تصدیقات مجهول
- ۴) تصدیقات مجهول - تصورات مجهول

۳۹ | جملاتی که با «چیست» پایان می‌پذیرند، به حیثه ..... از دانش منطق مربوط می‌شوند که .....

- ۱) تعریف - راه کشف تصوره‌های مجهول است.
- ۲) تصور - دارای حکم و قضاوت هستند.
- ۳) تصور - از طریق تفکر مشخص می‌شوند.
- ۴) تعریف - با واقعیت داشتن امور سرو کار دارند.

۴۰ | اگر کسی بپرسد «کرونا چیست؟» و «چرا بیماری کرونا، خطرناک است؟» به ترتیب، برای پاسخ دادن به این سوال‌ها از چه چیزی استفاده می‌کنیم؟

- ۱) تصدیقات معلوم مخاطب - تصدیقات معلوم خود
- ۲) تصورات معلوم خود - تصدیقات معلوم خود
- ۳) تصدیقات معلوم خود - تصورات معلوم مخاطب
- ۴) تصورات معلوم مخاطب - تصدیقات معلوم مخاطب

۴۱ | عبارت «کووید ۱۹ نوعی بیماری عفونی و حاد تنفسی است.» نوعی ..... محسوب می‌شود که با پرسش از ..... سروکار دارد.
 (۱) تعریف - چرایی (۲) استدلال - چرایی (۳) استدلال - چپستی (۴) تعریف - چپستی

۴۲ | پیش از پرداختن به مبحث تعریف و لازمه ورود به مبحث استدلال به ترتیب آشنایی با ..... و ..... است.
 (۱) تصور - الفاظ (۲) الفاظ - قضایا (۳) قضایا - مفاهیم (۴) تصدیق - قضایا

آزمون درس ۱

۴۳ | کدام گزینه، عبارت «منطق دانان کوشیده‌اند.....» راه جلوگیری از خطای فکری یا مغالطه را نشان دهند» را به درستی تکمیل می‌کند؟
 (۱) با بررسی و دسته‌بندی انواع خطاهای ذهن
 (۲) صرفاً با بررسی و دسته‌بندی خطاهای عمدی ذهن
 (۳) صرفاً با بررسی خطاهای غیرعمدی ذهن
 (۴) با بیان ابزار درست اندیشیدن

۴۴ | کدام گزینه در توضیح هدف و موضوع دانش منطق، به ترتیب مناسب‌تر است؟
 (۱) دسته‌بندی دانش‌های انسان - تعریف و استدلال
 (۲) جلوگیری از خطای اندیشه - تعریف و استدلال
 (۳) دسته‌بندی دانش‌های انسان - تعریف و استدلال
 (۴) جلوگیری از خطای اندیشه - تصور و تصدیق

۴۵ | به ترتیب مواد لازم و آن چه باعث بنای مستحکم فکری می‌شود، در کدام گزینه آمده است؟
 (۱) علوم مختلف - علم منطق
 (۲) منطق - قواعد ذهن
 (۳) منطق - سایر دانش‌ها
 (۴) علوم مختلف - قواعد ذهن

۴۶ | کدام گزینه توصیف مناسبی از دانش منطق بیان نمی‌کند؟
 (۱) دانش منطق، ابزاری در خدمت سایر علوم و دانش‌هاست.
 (۲) دانش منطق، همان قواعد طراحی شده بشر است.
 (۳) دانش منطق دارای یک سری دستورالعمل‌های نظری است.
 (۴) تبخّر در دانش منطق، نیازمند تمرین و ممارست است.

۴۷ | اغلب آگهی‌های تجاری در واقع نوعی ..... هستند که برای بررسی درستی و نادرستی آن‌ها به ..... نیازمندیم.
 (۱) استدلال - علم منطق (۲) مغالطه - علم منطق
 (۳) تعریف - منطق (۴) مغالطه - استدلال

۴۸ | می‌توانیم دانش بشری را به دو حیطة کلی ..... و ..... تقسیم کنیم که تفاوت اساسی اولی با دومی در این است که .....
 (۱) تصور - تصدیق - اولی دارای حکم و قضاوت است، اما دومی دارای حکم و قضاوت نیست.
 (۲) تعریف - استدلال - اولی دارای حکم و قضاوت نیست، اما دومی دارای حکم و قضاوت است.
 (۳) تعریف - استدلال - اولی دارای حکم و قضاوت است، اما دومی دارای حکم و قضاوت نیست.
 (۴) تصور - تصدیق - اولی دارای حکم و قضاوت نیست، اما دومی دارای حکم و قضاوت است.

۴۹ | علم منطق برای تشخیص سریع‌تر و دقیق‌تر خطاهای ذهنی چه اقدامی کرده است؟
 (۱) قواعد ذهن را دسته‌بندی کرده و توضیح داده است.
 (۲) انواع مغالطات را کشف کرده است.
 (۳) بر دسته‌بندی قواعد ذهنی تأکید کرده است.
 (۴) قواعد ذهن را ابداع و دسته‌بندی کرده است.

۵۰ | در کدام یک از گزینه‌های زیر، به واقعیت داشتن یا نداشتن مفهوم، اشاره نشده است؟
 (۱) هر کسی کو دور ماند از اصل خویش
 (۲) بر سر کوی تو عقل از سر جان برخیزد
 (۳) دلتنگم و دیدار تو درمان من است
 (۴) من آن مولای رومی‌ام که از نُطَم شکرریزد

۵۱ | کدام مورد را علم منطق بررسی نمی‌کند؟
 (۱) تصور صرفاً به معنای تصویر یک شیء
 (۲) پاسخ دادن به چرایی و چپستی یک مفهوم
 (۳) استدلال و تعریف نادرست
 (۴) ارائه استدلال برای بهداشت عمومی

۵۲ | اگر کسی بپرسد: «کنکور چیست؟» و «چرا برای موفقیت در کنکور مطالعه و برنامه‌ریزی لازم است؟» به ترتیب، برای پاسخ دادن به این سؤال‌ها از چه چیزی استفاده می‌کنیم؟

(۱) تصدیقات معلوم او - تصدیقات معلوم او
 (۲) تصورات معلوم خود - تصدیقات معلوم خود
 (۳) تصدیقات معلوم خود - تصورات معلوم خود
 (۴) تصورات معلوم او - تصدیقات معلوم او

درس اول

۱ آگاهی‌های ذهن انسان دو دسته است: تصور و تصدیق. بنابراین بر اساس این دو علم موضوع دانش منطق به دو حیطة تعریف و استدلال تقسیم می‌شود. چون تصور در تعریف و تصدیق در استدلال به کار می‌رود.

بررسی سایر گزینه‌ها

۲ توسعه دانش بر عهده منطق نیست. زیرا اگر علم و دانش را به یک ساختمان تشبیه کنیم مواد و مصالحش از سایر علوم است و فقط صورت‌بندی کار منطق است.

۳ منطق مانند سیستم‌های کنترلی خودرو است که آسیب‌های موتور را نشان می‌دهد ولی باعث حرکت آن نمی‌شود.

۴ صحبت از وجود (واقعیت) داشتن و نداشتن، مربوط به تصدیق است نه تصور.

۲ استفاده از منطق، در همه علوم و فعالیت‌های ذهنی بشر گریزناپذیر است.

بررسی سایر گزینه‌ها

۱ ما در تعریف، به کمک تصورات معلوم به تصور مجهول دست می‌یابیم.

۳ دانش منطق، ابزاری در خدمت علوم و سایر دانش‌ها است.

۴ در تصور به واقعیت داشتن (وجود داشتن) یا نداشتن یا ارتباط این تصور با سایر امور، کاری نداریم.

۳ دانش منطق، ابزاری در خدمت سایر علوم و دانش‌هاست.

منطق را به شاقول بتایی تشبیه کرده‌اند که به کارگیری آن باعث پدید آمدن بنای فکری مستحکمی می‌شود؛ اما آجرها و مواد لازم برای ساختن این بنا را باید از علوم دیگر تهیه کرد. توضیح شناخت‌های انسان بر عهده منطق نیست.

۴ برای رسیدن به دانش جدید می‌اندیشیم.

۵ منطق، قواعد حاکم بر دنیای تفکر است. منطق از ذات انسان سرچشمه می‌گیرد و هیچ‌کس ابداع‌کننده آن نیست.

۶ علمی که در پی جلوگیری از خطای اندیشه است، منطق نام دارد.

۷ منطق‌دانان کوشیده‌اند با بررسی انواع خطاهای ذهن و دسته‌بندی آن‌ها، راه‌های جلوگیری از آن‌ها را نشان دهند.

۸ علم منطق به همراه بیان قوانین حاکم بر ذهن، روش‌های جلوگیری از مغالطات را نیز بیان می‌کند. البته تأکید منطق بر آموزش شیوه درست اندیشیدن است تا از این طریق قادر به تشخیص خطاهای ذهن که بی‌شمارند، باشیم.

۹ به خطای فکری (عمدی یا غیرعمدی) اصطلاحاً مغالطه یا سفسطه می‌گوییم.

۱۰ ذهن انسان به صورت طبیعی بر اساس قواعدی می‌اندیشد. منطق‌دانان این قواعد را کشف کرده‌اند و به صورت علم منطق در اختیار ما قرار داده‌اند.

۱۱ ذهن انسان به طور طبیعی منطقی رفتار می‌کند و بدون دانستن نام‌های این قواعد، آن‌ها را در زندگی خود به کار می‌برد؛ اما ذهن

همواره در معرض لغزش قرار دارد و معمولاً در استدلال‌های پیچیده یا تعریف دقیق اصطلاحات خاص، دچار اشتباه می‌شود. به همین دلیل با به‌کارگیری علم منطق که به دسته‌بندی و توضیح قواعد ذهن می‌پردازد، سریع‌تر و دقیق‌تر می‌توان عوامل لغزش و خطای ذهن را تشخیص داد.

۱۲ منطق علمی است که در پی جلوگیری از خطای اندیشه است. منطق علمی کاربردی و ابزاری است که تبخّر در آن به تمرین و ممارست نیاز دارد. یعنی برای استفاده صحیح از منطق نیازمند کسب مهارت هستیم.

۱۳

بررسی سایر گزینه‌ها

۱) با به‌کارگیری علم منطق که به دسته‌بندی و توضیح قواعد ذهن می‌پردازد، سریع‌تر و دقیق‌تر می‌توان عوامل لغزش و خطای ذهن را تشخیص داد.

۲) منطق‌دانان، قوانین حاکم بر ذهن را کشف کرده‌اند؛ نه ابداع.

۳) دانستن منطق، تنها برای ارزیابی اندیشه‌های فلسفی به کار نمی‌رود؛ بلکه هر یک از ما در سراسر زندگی خود بدان نیازمندیم؛ زیرا می‌خواهیم درست فکر کنیم و درست تصمیم‌گیری کنیم.

۱۴ مغالطات هم‌چون بیماری‌هایی هستند که باید از دچار شدن

به آن‌ها برحذر بود. منطق به همراه بیان قوانین حاکم بر ذهن، روش‌های جلوگیری از مغالطات را بیان می‌کند؛ اما تأکید منطق بر «آموزش شیوه درست اندیشیدن» است تا از این طریق قادر به تشخیص خطاهای ذهن که بی‌شمارند باشیم.

۱۵ هدف دانش منطق این است که از خطای ذهن (خطای فکر یا اندیشه) یا اصطلاحاً مغالطه جلوگیری کند و موضوع منطق، تعریف و استدلال است.

۱۶ ذهن انسان به طور طبیعی منطقی رفتار می‌کند و بدون دانستن نام‌های این قواعد، آن‌ها را در زندگی خود به کار می‌برد؛ اما ذهن همواره در معرض لغزش قرار دارد و معمولاً در استدلال‌های پیچیده یا تعریف دقیق اصطلاحات خاص، دچار اشتباه می‌شود. به همین دلیل با به‌کارگیری علم منطق که به دسته‌بندی و توضیح قواعد ذهن می‌پردازد، سریع‌تر و دقیق‌تر می‌توان عوامل لغزش و خطای ذهن را تشخیص داد.

۱۷ دانش منطق، ابزاری در خدمت سایر علوم و دانش‌هاست.

منطق را به شاقول بتایی تشبیه کرده‌اند که به کارگیری آن باعث پدید آمدن بنای فکری مستحکمی می‌شود؛ اما آجرها و مواد لازم برای ساختن این بنا را باید از علوم دیگر تهیه کرد. قواعد ذهن اکتسابی نیست. (رد گزینۀ ۴)

۱۸ علم منطق تنها روش درست اندیشیدن و قواعد تفکر صحیح را نشان می‌دهد و محتوا و مواد لازم برای تفکر را علوم دیگر فراهم می‌کنند؛ نه علم منطق.

بررسی سایر گزینه‌ها

۱) منطق ابزاری است در خدمت سایر علوم؛ یعنی مثل سیستم کنترلی، در مقابل خطاها هشدار می‌دهد.

۳) هرچند تبخّر در منطق فقط با خواندن دستورات عمل‌های نظری ممکن نیست و علاوه بر خواندن، باید آن‌ها را به کار برد و ممارست کرد؛ ولی منطق دستورات عمل‌های نظری دارد.

- ۳۱ | ۱ در تصور حکمی صورت نمی‌گیرد مانند مصرع اول گزینه (۱)، اما در تصدیق حکم و قضاوت وجود دارد (جمله خبری) مانند مصرع دوم گزینه (۱).
 ۳۲ | ۲ در تصدیق حکم و قضاوت وجود دارد (جمله خبری) و تنها گزینه (۲)، تصدیق است.
 ۳۳ | ۱ هر تصدیق معلومی، از چند تصور معلوم تشکیل شده است.

بررسی سایر گزینه‌ها

- ۲) تصور معلوم با استدلال معلوم نشده است.
 ۳) تصور معلوم الزاماً متشکل از چند تصور معلوم دیگر نیست.
 ۴) تصدیقات معلوم غیر بدیهی به وسیله استدلال معلوم می‌شوند نه تصدیقات معلوم بدیهی مانند اجتماع نقیضین محال است.
 ۳۴ | ۲ نسبت دادن یا سلب کردن از ویژگی‌های تصدیق است و در تصدیق حکم و قضاوت وجود دارد. حکم کردن درباره ارتباط یک تصور با سایر امور بیانگر تصدیق است.
 ۳۵ | ۱ در تعریف با چیستی و در استدلال با چرایی سرو کار داریم.
 ۳۶ | ۱ تصور مجهول را باید از تصورات معلوم و تصدیق مجهول را باید از تصدیقات معلوم به دست آورد.
 ۳۷ | ۴ تصور مجهول را باید از تصورات معلوم و تصدیق مجهول را باید از تصدیقات معلوم به دست آورد.
 ۳۸ | ۱ در تعریف به وسیله تصورات معلوم، یک تصور مجهول را کشف می‌کنیم و در استدلال به وسیله تصدیق‌های معلوم، یک تصدیق مجهول را اثبات می‌کنیم.
 تصور مجهول را باید از تصورات معلوم و تصدیق مجهول را باید از تصدیقات معلوم به دست آورد.

۳۹ | ۱

بررسی سایر گزینه‌ها

- ۲ و ۳ «تصور» یکی از حیطه‌های دانش بشری است؛ که دارای حکم و قضاوت نیست و تصور از طریق بخشی از تفکر به نام تعریف مشخص می‌شود نه مطلق تفکر که شامل هم تعریف و هم استدلال است.
 ۴) پرسش از «چیستی» با تعریف سرو کار دارد؛ زیرا می‌خواهد چیستی یک تصور مجهول را کشف کند؛ ولی به واقعی یا غیرواقعی بودن مفاهیم کاری ندارد.
 ۴۰ | ۴

بررسی سایر گزینه‌ها

- ۱ و ۳) لفظ «کرونا» یک تصور مجهول است که از طریق تصورات معلوم شناخته می‌شود.
 ۲) «چرا بیماری کرونا، خطرناک است؟»، نیز در اصل یک تصدیق مجهول است که مورد پرسش قرار گرفته و برای پاسخ دادن به آن به تصدیق‌های معلوم مخاطب نیازمندیم.
 ۴۱ | ۴ می‌توان سؤال کرد که «کووید ۱۹ چیست؟» و پرسش از «چیستی» با تعریف سرو کار دارد؛ زیرا می‌خواهیم چیستی یک تصور مجهول را کشف کنیم پس در تعریف آن می‌گوییم؛ نوعی بیماری عفونی و حاد تنفسی است.
 ۴۲ | ۲ پیش از پرداختن به مبحث تعریف لازم است با نکاتی درباره مفاهیم و الفاظ آشنا شویم و پیش از ورود به مبحث استدلال با قضیه و اقسام آن آشنا شویم.

- ۴) یادگیری علم منطق مانند دوچرخه‌سواری است و تبخّر در آن نیازمند تمرین و ممارست است.
 ۱۹ | ۱ امروزه با فراگیر شدن رسانه‌ها و حجم انبوه اطلاعات صحیح و غلط، بیش از پیش نیازمند علمی هستیم که شیوه‌های جلوگیری از خطای اندیشه را به ما آموزش دهد.
 ۲۰ | ۱ اغلب آگهی‌های تجاری نیز نوعی استدلال هستند که برای بررسی درستی و نادرستی آنها به منطق نیازمندیم.
 ۲۱ | ۱ دانستن منطق، تنها برای ارزیابی اندیشه‌های فلسفی به کار نمی‌رود؛ بلکه هر یک از ما در سراسر زندگی خود بدان نیازمندیم؛ زیرا می‌خواهیم درست فکر کنیم و درست تصمیم‌گیری کنیم. امروزه با فراگیر شدن رسانه‌ها و حجم انبوه اطلاعات صحیح و غلط، بیش از پیش نیازمند علمی هستیم که شیوه‌های جلوگیری از خطای اندیشه را به ما آموزش دهد.
 ۲۲ | ۲ استدلال‌آوری و تعریف کردن صحیح، اموری نیستند که تنها در محیط تحصیلی، با آن‌ها سرو کار داشته باشیم. این امور بخشی از سخنان روزانه ما را تشکیل می‌دهند.
 ۲۳ | ۴ می‌توانیم دانش بشری را به دو حیطه کلی تقسیم کنیم: تصور و تصدیق. در تصدیقات، حکم و قضاوت وجود دارد و در آن‌ها اوصافی را به چیزی نسبت می‌دهیم یا از آن سلب می‌کنیم.

۲۴ | ۱

بررسی سایر گزینه‌ها

- ۲) در تصدیقات، حکم و قضاوت وجود دارد.
 ۳) تصور و تصدیق هر دو از اقسام علم بشری است.
 ۴) تصور و تصدیق از حیطه‌های دانش منطق نیستند بلکه تعریف و استدلال از حیطه‌های دانش منطق است.
 ۲۵ | ۱ در تصدیقات، حکم و قضاوت وجود دارد.
 ۲۶ | ۴ اقرار به واقعیت یا عدم واقعیت با استفاده از تصدیق است و تعریف چیزی است که چیستی یک مفهوم یا تصور را مشخص می‌کند.
 ۲۷ | ۳

بررسی سایر گزینه‌ها

- ۱) آن چه قابل صدق و کذب است، تصدیق است و نه تصور.
 ۲) در تصدیق حکم و قضاوت وجود دارد.
 ۴) هم نسبت دادن و هم سلب کردن در تصدیق صورت می‌گیرد و مثال این گزینه نیز، تصدیق است.
 ۲۸ | ۱ واقعیت داشتن یا نداشتن به تصدیق، مربوط می‌شود. هر تصدیقی باید یک جمله خبری باشد. گزینه (۱) تصور است نه تصدیق چون جمله کاملی نیست.
 ۲۹ | ۴ در تصور به واقعیت داشتن یا نداشتن یا ارتباط آن با سایر امور، کاری نداریم و تنها همان مفهوم را به ذهن می‌آوریم و مصرع «وقتی دل سودایی می‌رفت به بستان‌ها» برخلاف مصرع‌های گزینه‌های (۱) و (۲) و (۳) که مطلب را به شکل کامل بیان کرده‌اند، ناقص است.
 ۳۰ | ۳ بعد از بیان مطلب هر کدام از مصرع‌های گزینه (۳)، شنونده منتظر ادامه سخن است و لذا مطلب ناقص است و تصور است.

۴۳ | ۱ منطق دانان کوشیده‌اند با بررسی انواع خطاهای ذهن و

دسته‌بندی آن‌ها، راه‌های جلوگیری از آن‌ها را نشان دهند. چون ممکن است خطا عمدی و یا غیرعمدی باشد و منطق هر دو دسته را بررسی می‌کند.

۴۴ | ۳ هدف دانش منطق این است که از خطای ذهن (خطای فکری

اندیشه) یا اصطلاحاً مغالطه جلوگیری کند و موضوع منطق، تعریف و استدلال است. تصور و تصدیق به ترتیب اجزای تعریف و استدلال را تشکیل می‌دهند، اما موضوع منطق را تشکیل نمی‌دهند.

۴۵ | ۱ دانش منطق، ابزاری در خدمت سایر علوم و دانش‌هاست.

منطق را به شاقول بنیایی تشبیه کرده‌اند که به کارگیری آن باعث پدید آمدن بنای فکری مستحکمی می‌شود؛ اما آجرها و مواد لازم برای ساختن این بنا را باید از علوم دیگر تهیه کرد. یعنی مواد از علوم دیگر و صورت‌بندی کار منطق است.

۴۶ | ۲ علم منطق از قواعدی تشکیل شده است که این قواعد توسط

بشر کشف شده است، نه طراحی.

بررسی سایر گزینه‌ها

(۱) منطق ابزاری است در خدمت سایر علوم؛ یعنی مثل سیستم کنترلی، در مقابل خطاها هشدار می‌دهد.

(۳) هر چند تبحر در منطق فقط با خواندن دستورالعمل‌های نظری ممکن نیست و علاوه بر خواندن، باید آن‌ها را به کار برد و ممارست کرد؛ ولی منطق دستورالعمل‌های نظری نیز دارد.

(۴) یادگیری علم منطق مانند دوچرخه‌سواری است و تبحر در آن نیازمند تمرین و ممارست است.

۴۷ | ۱ اغلب آگهی‌های تجاری نیز نوعی استدلال هستند که برای

بررسی درستی و نادرستی آن‌ها به علم منطق نیازمندیم.

۴۸ | ۴ می‌توانیم دانش بشری را به دو حیطه کلی تقسیم کنیم: تصور

و تصدیق. در تصدیقات، حکم و قضاوت وجود دارد و در آن‌ها اوصافی را به چیزی نسبت می‌دهیم یا از آن سلب می‌کنیم، اما در تصور حکم و قضاوت وجود ندارد.

۴۹ | ۱ علم منطق برای تشخیص سریع‌تر و دقیق‌تر خطاهای ذهنی،

قواعد ذهن را دسته‌بندی کرده و توضیح داده است.

بررسی سایر گزینه‌ها

(۲) برای تشخیص سریع‌تر و دقیق‌تر خطاهای ذهنی از مغالطه استفاده نمی‌شود، چون خطاها همان مغالطات هستند.

(۳) فقط دسته‌بندی قواعد ذهنی موجب تشخیص سریع‌تر و دقیق‌تر خطاهای ذهنی نیست، بلکه شرح و توضیح هم لازم است.

(۴) قواعد ذهن ابداعی نیست، بلکه کشف‌کردنی است.

۵۰ | ۱ واقعیت داشتن یا نداشتن به تصدیق، مربوط می‌شود. هر

تصدیقی باید یک جمله کامل معنادار خبری باشد. گزینه (۱) تصور است، نه تصدیق؛ چون جمله کاملی نیست. سایر گزینه‌ها تصدیق هستند.

۵۱ | ۱ آن‌چه که در منطق بررسی می‌شود تصور است، نه تصویر و تصور

به معنای آن‌چه از لفظ فهمیده می‌شود (مفهوم و معنی لفظ)، نه به معنای تصویری از آن شیء. در درس چهارم در مبحث تعریف از طریق ذکر مصادیق

از نمونه و یا تصویر یک شیء برای معرفی یک مفهوم استفاده می‌شود، اما تعریف یک مفهوم صرفاً از طریق تصویر نیست. مثلاً منظور از تصور انسان معنی انسان است نه تصویر او. بررسی استدلال و تعریف که آیا درست است و یا نادرست و ارائه استدلال برای هر موضوعی در منطق بررسی می‌شود. هم‌چنین پاسخ به چرایی و چیستی که به ترتیب مربوط به استدلال و تعریف است، در منطق بررسی می‌شود.

۵۲ | ۴ لفظ «کنکور» یک تصور مجهول است که از طریق تصورات

معلوم مخاطب (او) شناخته می‌شود (رد گزینه‌های (۱) و (۳)). پرسش «چرا برای موفقیت در کنکور مطالعه و برنامه‌ریزی لازم است؟» در اصل

یک تصدیق مجهول است که برای پاسخ دادن به آن به تصدیق‌های معلوم

مخاطب (او) نیازمندیم (این پرسش در اصل به صورت تصدیق مجهول «برای موفقیت در کنکور مطالعه و برنامه لازم است.» بوده است که مورد پرسش قرار گرفته است.) (رد گزینه (۲)).

درس دوم

۵۳ | ۲ در این سوال، «جزئی» به «اشتراک لفظ» به کار رفته است.

یعنی «جزئی» در عبارت اول به معنی جزئی بودن مفهوم موضوع به کار رفته است. (مربوط به درس سوم منطق و بحث طبقه‌بندی مفاهیم) اما در عبارت دوم، مربوط به کمیت (سور) قضیه و در معنای دامنه مصادیق موضوع است. بنابراین؛ این دو، معنای متفاوتی دارند و اشتباه گرفتن آن دو، موجب پدید آمدن مغالطه اشتراک لفظ شده است.

۵۴ | ۳ به ترتیب جمله: از مدرسه (مقصود کادر مدرسه؛ مدیر یا

معاون): دلالت التزامی - تا مدرسه (بخشی از محیط مدرسه): دلالت تضمینی - از مدرسه (خود مدرسه): دلالت مطابقه

بررسی سایر گزینه‌ها

(۱) تضمینی - التزامی - تضمینی

(۲) تضمن - التزام - التزام

(۴) مطابقه - التزام - التزام

۵۵ | ۱ در این سوال، جزئی و کلی بودن موضوع قضیه با جزئی و کلی

بودن قضایای محصوره که مربوط به کمیت (سور) قضیه است به «اشتراک لفظ» به کار رفته است و می‌تواند ما را به مغالطه اشتراک لفظ دچار کند.

۵۶ | ۳ در همه کلماتی که در گزینه (۳) زیر آن‌ها خط کشیده شده،

یعنی (ماه، کوه، ماشین) دلالت التزام برقرار است.

بررسی سایر گزینه‌ها

(۱) خانه دلالت مطابقه، دستهایت، دلالت مطابقه و قلم دلالت التزام است چون بیانگر اهمیت دانش است.

(۲) پاک‌کنی: مطابقه - دستم: منظور حروف و کلمات و جملات است و دلالت التزامی - در قوری: مطابقه

(۴) دست خدا: التزامی - سرو: مطابقه، دست و صورت: تضمینی

۵۷ | ۳ مغالطه توسل به معنای ظاهری زمانی است که دلالت مطابقه به جای تضمن و التزام به کار رود. در عبارت «فعلاً کمی دست به عصا

۶۵ ۳ همه کلمات دارای اشتراک لفظی هستند به‌استثنای خانه.
۶۶ ۱ اشتباه گرفتن کلماتی که دارای ظاهر مشترک هستند باعث بروز مغالطه اشتراک لفظ می‌شود.

۶۷ ۲ هیچ ضرورتی ندارد که اگر لفظی دارای دو یا چند معنا باشد در زمان استفاده از آن دچار مغالطه اشتراک لفظ شویم.

۶۸ ۱ هر گاه در هر زبانی چند معنای متعدد توسط یک لفظ بیان شود امکان بروز مغالطه اشتراک لفظ وجود دارد.

۶۹ ۲ زمانی امکان بروز مغالطه «اشتراک لفظ» وجود دارد که کلمات «مشترک لفظی» داشته باشیم. یعنی کلماتی که ظاهر آن‌ها مشترک اما معانی آن‌ها مختلف باشد.

۷۰ ۲ هر گاه در هر زبانی چند معنای متعدد توسط یک لفظ بیان شود امکان بروز مغالطه اشتراک لفظ وجود دارد.

۷۱ ۲ دلالت‌های سه‌گانه مطابقی، تضمینی و التزامی جزء اقسام دلالت‌های لفظ بر معناست (وضعی لفظی).

۷۲ ۳ مغالطه مرجع ضمیر است.

بررسی سایر گزینه‌ها

۱) معانی گرفتن: دریافت کردن، عکس‌انداختن

۲) معانی خواندن: قرائت کردن، اعلام کردن

۴) معانی امثال: مانند، ضرب‌المثل

۷۳ ۴ بخشی یا قسمتی از سر بازیکن پرسپولیس شکست لذا به این نوع از دلالت لفظ بر معنا که متضمن (دربردارنده) بخشی از معنای اصلی لفظ است دلالت تضمینی می‌گویند.

۷۴ ۲ دلالت تضمینی: دلالت لفظ بر بخشی از معنای اصلی

دلالت التزامی: بر لازمه یک شیء دلالت می‌کند.

۷۵ ۴ هم دلالت تضمینی و هم دلالت التزامی، مطابق با معنای اصلی لفظ نیستند. بلکه اولی بر بخشی از معنی اصلی و دومی بر لازمه یک شیء دلالت می‌کند. بنابراین اگر لفظی مطابق با معنای اصلی نباشد ضرورتاً دچار مغالطه توسل به معنای ظاهری و یا الزاماً بیانگر دلالت تضمین نیست.

۷۶ ۱ «شیر» به معنی شجاع آمده است (التزامی). مقصود از قریه، اهل روستاست. خریدن گوسی دلالت مطابقه است. خانه دلالت التزامی است. مقصود از خانه‌ام را دزد برد، وسایل خانه است.

۷۷ ۴ پرچم در گزینه (۴) دلالت مطابقی است و سایر گزینه‌ها دلالت التزامی هستند.

۷۸ ۴ به‌کاربردن دلالت مطابقی به‌جای تضمینی و التزامی، به خطایی منجر می‌شود که آن را مغالطه «توسل به معنای ظاهری» می‌نامند. منظور از سربریدن، کتک زدن است. (التزامی)

۷۹ ۳ مغالطه «شیوه نگارش کلمات» ممکن است به دلیل عدم رعایت دقیق علائم سجاوندی، حرکات کلمات و نیز اشتباه در دیکته کلمات رخ دهد که در گزینه (۳) به مورد آخر اشاره نشده است.

۸۰ ۳ ضمیر (ش) در کلمه لباس مشخص نیست به عرفان برمی‌گردد یا به پدر عرفان.

۸۱ ۴ مغالطه نگارشی است در مورد کلمات «ز یاد» و «زیاد»

باش» عصا به دلالت التزامی به کار رفته است؛ و با توجه به عبارت «آخر عصا ندارم» شخصی مقابل عصا را به دلالت مطابقه به‌کار برده است.

بررسی سایر گزینه‌ها

شیر در گزینه (۱) به دلالت مطابقه است و در گزینه‌های (۲) و (۴) ماه و مه بیانگر هیچ نوع مغالطه‌ای نیست چون مطابقه به جای تضمین و التزام به کار نرفته است و هر کدام معنای خودشان را دارند و موجب خطای ذهنی نیستند.

۵۸ ۲ مغالطه ابهام در عبارات وقتی صورت می‌گیرد که شخصی جمله‌ای به کار برد که بیش از یک معنا داشته باشد و آن جمله برای مخاطب، مطابق با یک تفسیر صحیح و مقبول باشد و مطابق با تفسیر دیگر، اشتباه و غیرقابل قبول. حال اگر شخص آن جمله را در مقدمات استدلال خود با معنای مطابق با تفسیر اول به کار برد ولی استنتاج خود را مطابق با تفسیر دوم انجام دهد، مرتکب این مغالطه شده است. مثال گزینه ۲ به این مغالطه اشاره می‌کند. در این مثال «من از راهنمایی شما پشیمانم» نقش دستوری شما مشخص نیست. (شما: فاعل یا مفعول) یعنی مشخص نیست که مقصود این است که آیا من از راهنمایی کردن شما پشیمان هستم. یا این‌که پشیمان هستم از راهنمایی که شما برای من انجام دادید.

بررسی سایر گزینه‌ها:

۳، ۴ و ۱ الفاظ قیمتی ندارد، کمیاب و باخبراند اشتراک لفظ است.

۵۹ ۱ میان سه حیطة ذهن (معنی و مفهوم)، زبان (الفاظ) و خارج (مصادق) ارتباط وجود دارد.

۶۰ ۴ خطا در یکی از حیطة‌های سه‌گانه می‌تواند باعث خطا در سایر موارد شود. پس خطای ذهنی هم ممکن است باعث خطای در لفظ شود و هم باعث خطای خارجی.

۶۱ ۴ از آن‌جا که خطای در الفاظ و معنای آن‌ها می‌تواند باعث خطا در اندیشیدن (تعریف و استدلال) شود، به مبحث الفاظ در منطق توجه خاصی می‌شود.

۶۲ ۲ علم منطق وابسته به زبان خاصی نیست و لذا در این بحث وارد قواعد صرفی و نحوی نمی‌شود؛ زیرا این قواعد در هر زبانی متفاوت و مخصوص آن زبان است ولی منطق با اصول کلی‌ غیروابسته به زبان خاص سرو کار دارد. پس در منطق به بررسی اصول کلی‌ ای می‌پردازیم که اطلاع از آن‌ها در حیطة زبان (الفاظ)، به ما در جهت جلوگیری از خطای اندیشه یاری می‌رساند. هم‌چنین منطق تنها با الفاظ و مفاهیم سر و کار ندارد؛ بلکه برخی جملات هم در قالب تصدیق‌ها و قضایا در علم منطق مطرح و بررسی می‌شوند.

۶۳ ۲ علم منطق وابسته به زبانی خاص نیست و لذا در بحث الفاظ، وارد قواعد صرفی و نحوی نمی‌شویم بلکه به بررسی اصول کلی‌ ای می‌پردازیم که اطلاع از آن‌ها در حیطة زبان (الفاظ)، به ما در جهت جلوگیری از خطای اندیشه یاری می‌رسانند.

۶۴ ۴ اشتباه گرفتن کلماتی که ظاهری مشترک دارند، باعث بروز مغالطه اشتراک لفظ می‌شود که یکی از شایع‌ترین انواع خطاهای ذهنی است و به قول مولوی: «اشتراک لفظ دائم رهن است»